
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.43: 339.5:636.03

Г. І. Рябуха, аспірант,
С. В. Кульпінський, д. е. н.**ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА УКРАЇНИ**

Анотація. У статті наведені перспективи та перешкоди експорту продукції галузі тваринництва до Європейського Союзу. Розглядається Угода про асоціацію між Україною та ЄС, а саме запровадження режиму автономних торговельних преференцій, як можливість зростання експорту українських товарів. Аналізується вплив зменшення митних ставок та зміни валютного курсу на обсяг експорту товарів до ЄС. Ілюструється регресійна багатофакторна модель за даними показниками.

Ключові слова: експорт України до Європейського Союзу; галузь тваринництва; Угода про асоціацію; митні ставки; валютний курс.

Г. И. Рябуха, аспірант,
С. В. Кульпинский, д. э. н.**ЭКСПОРТНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ОТРАСЛИ ЖИВОТНОВОДСТВА УКРАИНЫ**

Аннотация. В статье приведены перспективы и препятствия экспорта продукции отрасли животноводства в Европейский Союз. Рассматривается Соглашение об ассоциации между Украиной и ЕС, а именно введение режима автономных торговых преференций, как возможность роста экспорта украинских товаров. Анализируется влияние уменьшения таможенных ставок и изменение валютного курса на объем экспорта товаров в ЕС. Иллюстрируется регрессионная многофакторная модель по данным показателям.

Ключевые слова: экспорт Украины в Европейский Союз; отрасль животноводства; Соглашение об ассоциации; таможенные ставки; валютный курс.

G. I. Ryabukha, Postgraduate,
S. V. Kulpinsky, Doctor of Economic Sciences**EXPORT POTENTIAL OF LIVESTOCK INDUSTRY OF UKRAINE**

Abstract. The prospects and obstacles of livestock sector's export to the European Union are presented. Association Agreement between Ukraine and the EU is considered, particularly Autonomous Trade Measures regime as an opportunity to increase Ukrainian goods' export. The influence of customs duties' reduce and exchange rate's changes on the volume of exports to the EU is analyzed. The multifactor regression model for these indicators is illustrated.

Keywords: Ukrainian export to the European Union; livestock sector; Association Agreement; customs duties; exchange rate.

Актуальність. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та введення режиму автономних торговельних преференцій стало фундаментом для збільшення експортного потенціалу України. Спрощення митних ставок в рамках даного режиму вплинуло на експорт сільськогосподарської продукції. Окрему увагу слід приділити галузі тваринництва, яка має не реалізований експортний потенціал.

Постановка проблеми. Економічні процеси між Україною та Європейським Союзом викликають інтерес у багатьох вітчизняних вчених, серед них: Барановська І. В., Бородіна О. М., Буд-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

кін В. С., Геець В. М., Гальчинський А. С., Макогон Ю. В., Мислюк Ю. В., Климко Г. Н., Конах С. С., Осташко Т. О., Шинкарук Л. В. та ін.

Проте питання експортного потенціалу галузі тваринництва, а також дослідження зміни експортних тенденцій під впливом зменшення митних ставок та змін валютного курсу, потребує поглибленого вивчення.

Мета. Метою статті є виявлення вагомості впливу зменшення митних ставок, а також зміни валютного курсу на обсяги експорту товарів галузі тваринництва до ЄС. Як наукове обґрунтування виступає регресійна багатофакторна модель, яка пояснює ступінь впливу та залежність між досліджуємими параметрами.

Виклад основного матеріалу. Україна - аграрна країна, яка має природні та кліматичні ресурси для розвитку та реалізації свого аграрного потенціалу. Вона є стратегічним партнером із постачання продукції як рослинництва, так і тваринництва до багатьох країн світу, не виключенням є Європейський Союз, із високою купівельною спроможністю, та населенням у більш ніж 500 млн. людей.

Важливою подією стало підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Цей документ є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України. Угода визначає якісно новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» [1].

Протягом п'яти років з 2007-2012рр. дві сторони досягали консенсусу з політичних, економічних та соціальних питань. Першим етапом підписання угоди було підписання політичної частини (березень 2014), а завершальним етапом – підписання економічної частини (червень 2014). Підписання Угоди про асоціацію мало за мету відкрити для України доступ до європейських ринків, збільшити експорт товарів українського виробництва, і як наслідок призвести до зростання національної економіки. Поглиблений інтерес з наукової точки зору викликає період до і після підписання Угоди, а саме 2013-2015рр..

Якщо дослідити структуру експорту української продукції до ЄС (Рис. 1.), то найбільшу питому вагу складають продукти рослинного походження (30,3%), недорогоцінні метали та вироби з них (22,7%) та мінеральні продукти (15,2%). Живі тварини та продукти тваринного походження займають лише 0,2% від загального українського експорту до ЄС. Отже, експортний потенціал галузі тваринництва потребує додаткового вивчення з метою виявлення причин та шляхів підвищення нереалізованих можливостей.

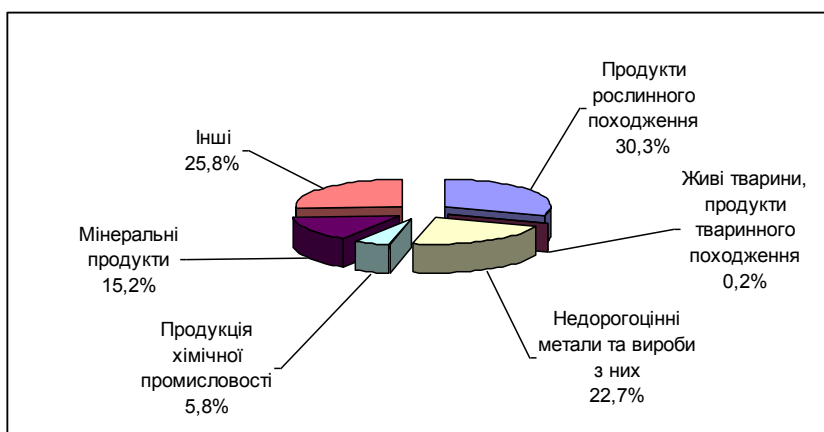

Рис. 1. Структура експорту української продукції до ЄС

Серед основних причин низького показника питомої ваги галузі тваринництва у загальному експорті можна визначити:

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

1. Невідповідність продукції стандартам якості. Це пояснюється тим, що 58% продукції тваринництва виробляється в господарствах населення, які не спроможні забезпечити санітарні умови в процесі виробництва продукції. Вітчизняні підприємства в більшості випадків також не можуть виробити продукцію, яка б задовольняла технічні, санітарні та фітосанітарні умови для експорту. Загальна вартість витрат на модернізацію виробництва продукції тваринництва та овочівництва за стандартами ЄС оцінюється приблизно у 900 млн. євро протягом 10 років імплементації Угоди про асоціацію [5].

2. Несистемність роботи вітчизняних компаній. Як правило, українські аграрні компанії спроможні продати лише наявну продукцію. В той час як європейські компанії зацікавлені в регулярності та довготривалості поставок, що вітчизняні підприємства не можуть гарантувати.

З квітня 2014 по січень 2015 українські підприємства в кількості 5302, розпочали експорт до ЄС, вперше від початку свого існування. Це свідчить про нереалізований потенціал, який є наслідком фінансової неспроможності адаптувати виробництво продукції для забезпечення європейських стандартів якості.

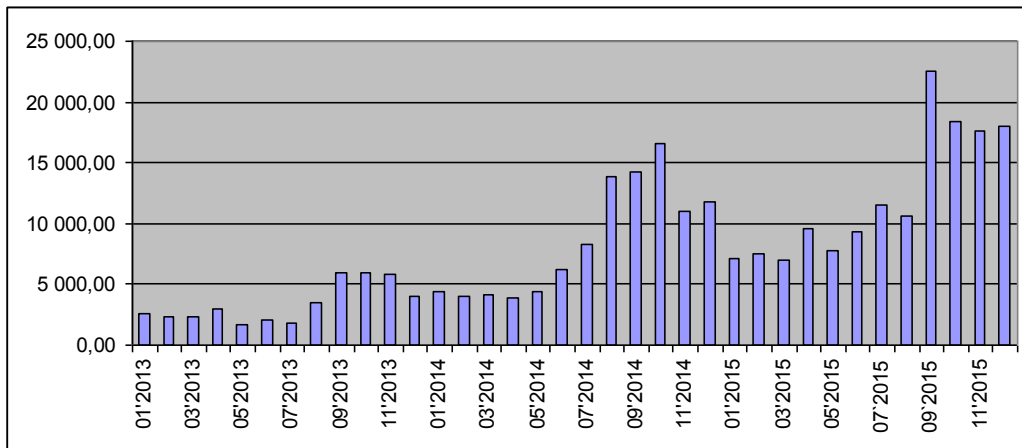

Рис. 2. Щомісячний експорт продукції галузі тваринництва до Європейського Союзу 2013-2015рр., тис. євро [2]

Рис. 2. ілюструє коливання обсягів експорту товарів тваринного походження протягом 2013-2015 рр.. З травня по жовтень 2014р. спостерігається зростання обсягів експорту товарів тваринного походження. На цей же час припадає введення режиму автономних торговельних преференцій Європейським Союзом для України (квітень 2014), що передбачає зменшення ввізних мит для України в рамках встановлених квот. Слід дослідити даний режим для розуміння його впливу на експорт.

Запровадження режиму автономних торговельних преференцій в одноосібному порядку з боку ЄС до України відкрило нові експортні можливості для вітчизняних підприємств. Автономні торговельні преференції реалізовувалися за двома принципами: «перший прийшов – перший обслуговується» та «ліцензування».

Принцип “перший прийшов – перший обслуговується” передбачає виділення квот на загальних умовах під час митного оформлення товарів. Коли використовується повний об’єм квот, поставка товарів здійснюється на основі діючих митних ставок.

У 2014 році за даним принципом обслуговувалися 27 квот, що діяли для таких товарів, як: ячмінна крупа та борошно; зернові злаки; виноградний та яблучний соки; продукція з обробленого молока; баранина; оброблені томати; солод та пшенична клейковина; цукрова кукурудза; гриби; цукор; висівки; овес; часник; крохмаль; мед та ін. [4].

На відміну, принцип “ліцензування” полягає у експорті продукції до ЄС після звернення європейського імпортера до Генерального директорату Європейської комісії із запитом на імпорт ви-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

значеної кількості української продукції в певний період часу. Даний принцип дозволяє чітко контролювати групи товарів, що імпортуються до Європейського Союзу. За принципом “ліцензування” українські виробники можуть експортувати 11 груп товарів, а саме: м'ясо птиці та напівфабрикати з м'яса птиці; молоко, вершки, згущене молоко та йогурти; пшеницю м'яку, пшеничне борошно та гранули; яйця та альбуміни; кукурудзу, кукурудзяне борошно та гранули; свинину; ячмінь, ячмінне борошно та гранули; вершкове масло та молочні пасти; яловичину; сухе молоко [4].

Також слід зауважити, що доступ на ринок ЄС взагалі був відсутній для таких груп товарів, як: яловичина; свинина; молоко, м'ясо баранини, вершки, згущене молоко та йогурти; сухе молоко; вершкове масло та молочні пасти [4].

Відсутність доступу вищенаведених груп товарів можна пояснити невідповідністю системи контролю безпечності харчових продуктів в Україні нормам ЄС. В липні 2014р. відкрився проект ЄС «Вдосконалення системи контролю безпечності харчових продуктів в Україні» [6] у сфері здійснення санітарних та фітосанітарних заходів.

На жаль, не всім аграрним підприємствам вдалося привести процес виробництва продукції до вимог системи контролю якості ЄС. Не винятком стали і підприємства галузі тваринництва. Саме тому продукти тваринного походження так і не отримали бажаний доступ на європейський ринок.

Для розуміння дії режиму автономних торговельних преференцій для продукції тваринного походження приведена табл. 1.

Таблиця 1

Використання квот за групами товарів у 2014-2015рр.. [4]

Назва товару		Обсяг квоти, ТОНН	Використання			
			2014		2015	
			тонн	%	тонн	%
1	М'ясо та напівфабрикати з м'яса птиці	16 000	12 350	77,3	16 000	100,0
2	Мед	5 000	5 000	100,0	5 000	100,0

Лише дві групи товарів тваринного походження – м'ясо та напівфабрикати птиці (2014р. – використано 77,3%, 2015р. – 100%) та мед (2014-2015рр. – 100%) використали квоти, надані ЄС у повному обсязі.

Слід зауважити, що із 97 виробників харчових продуктів, що отримали дозвіл експортувати продукцію до ЄС, найбільшу кількість становлять виробники меду (49 підприємств), виробники риби та рибопродуктів (19 підприємств), виробники молочних продуктів (13 підприємств), виробники м'яса та субпродуктів птиці (4 підприємства).

На експортний потенціал галузі тваринництва впливає з одного боку обмінний курс національної валюти до євро, а з іншого митні ставки ЄС (з червня 2014р. було введено нульові ставки за обсягом квот) та санітарні та фітосанітарні норми до якості продукції.

Рис. 3. Теоретична схема впливу на експортний потенціал галузі тваринництва України до ЄС.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Перш за все розглянемо товарну структуру експорту продукції тваринного походження до ЄС.

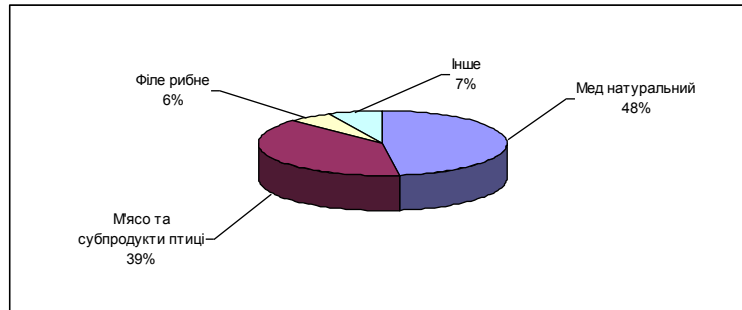

Рис. 4. Товарна структура експорту продуктів тваринного походження України до ЄС

Рис. 4 ілюструє, що найбільшу питому вагу становлять мед натуральний (48%), та м'ясо та субпродукти птиці (39%). Саме ці дві групи товарів є ключовими у вітчизняному експорті до ЄС, і саме на них були максимально використані квоти у 2014-2015рр.. Додаткового дослідження потребує вплив митних ставок з боку ЄС на м'ясо та субпродукти птиці, а також валютно-курсова динаміка гривні до євро. Рис. 3. демонструє зміни обсягів експорту м'яса та субпродуктів птиці, а також зміну курсу гривні до євро. Очевидним є факт, що девальвація гривні майже протягом всього аналізованого періоду співпадає із збільшенням обсягів експорту вітчизняної продукції до ЄС. Це пояснюється тим, що вітчизняним виробникам економічно вигідно поставляти продукцію на європейський ринок, тим самим забезпечуючи надходження валюти, ніж реалізовувати на внутрішньому ринку.

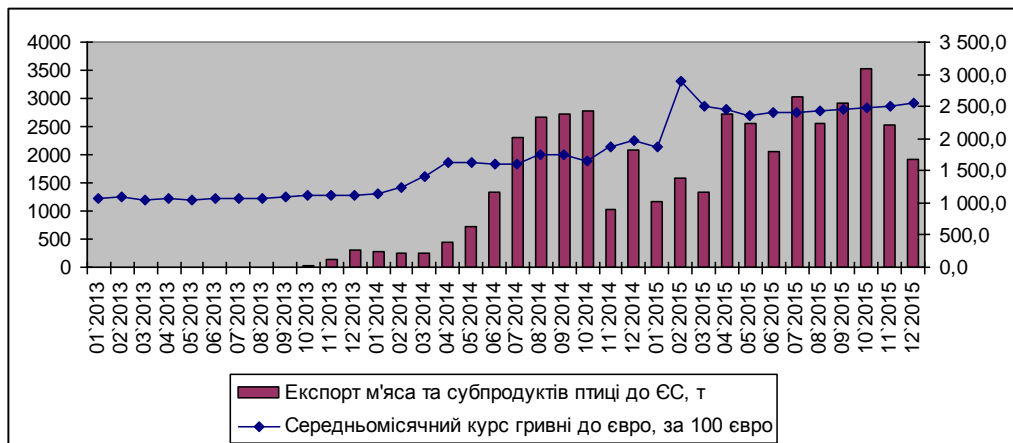

Рис. 5. Зміни обсягів експорту м'яса та субпродуктів птиці з України до ЄС та курсу гривні до євро в 2013-2015рр..

З метою оцінки впливу обмінного курсу гривні до євро та митних ставок в рамках режиму автономних торговельних преференцій на експорт продукції галузі тваринництва України до ЄС розглядається регресійна багатофакторна модель. Екзогенними чинниками виступають міжбанківський курс гривні до євро, а також середньозважені митні ставки ЄС, взяті в режимі автономних торговельних преференцій. Аналізований період: помісячні дані з січня 2013р. по грудень 2015р. (кількість спостережень: 36).

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Було оцінено вплив зміни валютного курсу у порівнянні зі зміною митних ставок з метою виявлення їх значимості.

Було оцінено наступну залежність:

$$\text{LOG}(\text{EXPORT}) = \alpha + \beta_1 \cdot \text{LOG}(\text{EX_RATE}) + \beta_2 \cdot \text{LOG}(\text{DUTY}),$$

де

EXPORT – обсяг експорту м'яса та субпродуктів птиці з України до ЄС, тис.євро

EX_RATE – міжбанківський середньомісячний курс гривні до євро (за 100 євро).

DUTY - митна ставка з боку ЄС на українську продукцію м'яса та субпродуктів птиці.

На основі побудованої моделі отримали показники:

$$\text{LOG}(\text{EXPORT}) = -28.97 + 4.76 \cdot \text{LOG}(\text{EX_RATE}) - 0.95 \cdot \text{LOG}(\text{DUTY}).$$

Пояснювальна властивість регресії значима $R^2=0,72$.

Можна зробити висновок, що девальвація гривні призводить до збільшення експорту майже на 5%. Така тенденція пояснюється тим, що вітчизняним виробникам економічно доцільніше реалізовувати продукцію на європейському ринку ніж на вітчизняному. На противагу, зменшення митних ставок на експорт української продукції до ЄС призводить до зростання експорту майже на 1%. Низький вплив зменшення митних ставок до нульового рівня на експорт м'яса та субпродуктів птиці пояснюється обмежувачими квотами у розмірі 16 000 т на рік. За допомогою квоти ЄС захищає власних виробників від напливу більш дешевої української продукції.

Висновок. Європейський Союз для України є стратегічним торговельним партнером. Висока купівельна спроможність, населення більш ніж у 500 млн. чол., територіальна близькість, всі ці фактори підвищують зацікавленість українських підприємств експортувати продукцію в даному напрямку. Єдиною перешкодою для експорту українських товарів тваринного походження є невідповідність продукції європейським стандартам якості. Але спостерігається позитивна динаміка у кількості підприємств, що отримали доступ для експорту. Галузь тваринництва нараховує 97 підприємств, що мають право експортувати продукцію власного виробництва до ЄС, а перспектива виходу на європейський ринок стимулює виробників модернізувати виробництво та підвищувати якість продукції.

Метою підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом було встановлення взаємовигідних економічних відносин. Для Європейського Союзу це значило отримати товари належної якості за більш привабливими цінами, а для України експортувати продукцію та отримувати економічні вигоди.

На основі проведеного дослідження можна підвести підсумок, що зменшення митних ставок до нульового рівня не має вагомого впливу на експорт галузі тваринництва. Це зумовлено тим, що ЄС встановлює обмежувачі квоти за обсягом на експорт української продукції. За логікою речей, зниження митних ставок мало призвести до стрімкого зростання експорту, але тут стримуючими бар'єрами виступають квоти та невідповідність української продукції стандартам якості ЄС. З іншого боку, девальвація гривні призводить до зростання експорту, так як експортери зацікавлені у реалізації продукції на ринку ЄС за більш привабливими цінами ніж в Україні.

Стратегічна ціль співпраці України з ЄС є збільшення обсягів експорту продукції тваринного походження за рахунок диверсифікації продукції, розширення переліку торговельних партнерів та досягнення стабільності у виробництві та реалізації продукції. Саме рух в такому напрямку дасть можливість реалізувати експортних потенціал галузі тваринництва.

Література

1. Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

3. Тарифні квоти ЄС на імпорт з України: аналітична записка: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2014/06/PB_06_2015_ukr.pdf.
4. Європейська правда: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/01/26/7043904/view_print.
5. Оцінка впливу Угоди про асоціацію/ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України : наукова доповідь [Електронний ресурс] / за ред. В. М. Гейця, Т. О. Осташко, Л. В. Шинкарук. – Режим доступу : <http://ief.org.ua/docs/sr/282.pdf>.
6. Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://vet.gov.ua/node/1909>.

References

1. Kabinet Ministriv Ukrainy [The Cabinet of Ministers of Ukraine]: official website. – Retrieved from: <http://www.kmu.gov.ua>.
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy[State Statistics Service of Ukraine]: official website.– Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Taryfni kvoty YeS na import z Ukrainy: analitychna zapyska: [EU tariff quotas on imports from Ukraine: analytical note]. – Retrieved from: http://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2014/06/PB_06_2015_ukr.pdf.
4. Yevropeiska pravda[European truth]. – Retrieved from: http://www.eurointegration.com.ua/articles-2016/01/26/7043904/view_print.
5. Heits, V. M., Ostashko, T. O., Shynkaruk, L. V. Otsinka vplyvu Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS na ekonomiku Ukrainy: naukova dopovid [Assessing the impact of the Association Agreement between Ukraine and the EU on Ukraines economy: research report]. – Retrieved from: <http://ief.org.ua/docs/sr/282.pdf>.
6. Derzhavna veterynarna ta fitosanitarna sluzhba Ukrainy [The State Veterinary and Phytosanitary Service of Ukraine]. – Retrieved from: <http://vet.gov.ua/node/1909>.

Надійшла 25.08.2016